

Prof. dr hab. Zenon Zduńczyk

Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie
(Profesor emerytowany od 30.03.2022 r.)

**Opinia o dorobku naukowym dr inż. Roberta Andrzeja Gajdy
w związku z ubieganiem się o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk rolniczych dyscyplinie technologia żywności i żywienie**

Podane niżej informacje przytaczam na podstawie dokumentacji, przesłanej na mój adres decyzją Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Technologia Żywności i Żywienia Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, prof. dr hab. Agnieszkę Kita. W odniesieniu do przebiegu kariery zawodowej Habilitanta, wykazu rozpraw naukowych i pozostałych publikacji oraz kierunków i zakresu udziału w pracy dydaktycznej, otrzymaną dokumentację, oceniam jako wyczerpującą, a nawet nadmiernie szczegółową.

1/ Podstawowe informacje o wykształceniu i doświadczeniu zawodowym Habilitanta

Robert A. Gajda, ur. 24.02.1979 r., jest absolwentem Wydział Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ukończonego w 2003 r. ze specjalności żywienie człowieka. Na tym samym Wydziale, w 2013 r., uzyskał On stopień naukowy doktora inżyniera nauk rolniczych w dyscyplinie technologia żywności i żywienia, po przyjęciu przez Radę Wydziału rozprawy „*Postrzeganie bezpieczeństwa zdrowotnego żywności a zachowania młodych konsumentów na rynku usług gastronomicznych*”. Rozprawę doktorską, której promotorka była dr hab. Marzena Jeżewskiej-Zychowicz, realizował w trybie eksternistycznym, pracując zawodowo w szkole średniej, jako nauczyciel przedmiotów zawodowych z zakresu gastronomii w Zespole Szkół Ekonomicznych im. O. Langego w Kielcach. W tym okresie kariery zawodowej r. Rober Gajda uzyskał stopień nauczyciela dyplomowanego, nadany przez Komisja Kwalifikacyjną, powołaną przez Świętokrzyskiego Kuratora Oświaty w lipcu 2014 r.

Od września 2016 r. dr inż., Robert A. Gajda był wykładowcą w Zakładzie Medycyny Sportu i Dietetyki AWF we Wrocławiu, następnie był wykładowcą w Niepublicznej Wyższej Szkole Medycznej we Wrocławiu (do 28.02.2018), a od marca 2018 r. pracował na etacie adiunkta w Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie, w Katedrze Dietetyki i Badań Żywności. Dwa lata później (1.10.2021 r.) Habilitant rozpoczął

pracę w Katedrze Żywienia Człowieka Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. W tej jednostce kontynuował zainteresowania naukowe zapoczątkowane doktoratem, a rozwijane we współpracy z wymienionymi ośrodkami naukowymi, jak również placówkami medycznymi, w których odbywał staże naukowe. W konkursie Narodowego Centrum Nauki, w ramach projektu Miniatura 6 (2022/06/XNZ900544), Habilitant uzyskał dofinansowanie na realizację działania naukowego „Model polskiego kwestionariusza przesiewowej oceny ryzyka żywieniowego seniorów mieszkających w społeczności”.

W relatywnie krótkim okresie zatrudnienia w Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu Habilitant uzyskał trzy Nagrody Rektora - indywidualną II stopnia za osiągnięcia naukowe (2021 i 2023) oraz zespołową za osiągnięcia dydaktyczne – co odbieram jako potwierdzenie wyróżniającej pracy zawodowej w nowym środowisku.

2/ Charakterystyka dorobku naukowego Habilitanta

2a. Główne kierunki badawcze

Dorobek naukowy dr inż. Roberta A. Gajdy, w tym omówione dalej osiągnięcie naukowe, w głównej mierze dotyczyło dwóch zagadnień: (1) występowania ryzyka żywieniowego i jego związku z wybranymi uwarunkowaniami wśród osób starszych oraz (2) identyfikacji wzorców żywieniowych ich uwarunkowań w różnych grupach konsumentów. Wśród innych obszarów badawczych Habilitant wymienia kolejne dwa zagadnienia: „Ocena jakości diety i jej wybrane uwarunkowania w różnych grupach populacyjnych” oraz „Ocena bezpieczeństwa żywności i jakości usług w gastronomii”.

2b/ udział Kandydata w publikacjach zbiorowych

Spośród 21 publikacji uwzględnionych w analizie bibliograficznej Habilitanta w zdecydowanej większości dr inż. Robert A. Gajda był pierwszym autorem, któremu towarzyszył relatywnie nieliczny zespół współautorów. W niewielu pracach liczba autorów wynosiła 6 lub 7 (2 publikacje) lub 4 – 5 (3 publikacje), natomiast w zdecydowanej większości publikacji liczba współautorów wynosiła 3 lub mniej. Do tej ostatniej grupy należy 5 publikacji dokumentujących osiągnięcie naukowe Habilitanta. Na tej podstawie oceniam, że omawiane dalej wskaźniki bibliograficzne w uprawnionym stopniu charakteryzują dorobek naukowy Habilitanta.

2c/ Wskaźniki naukometryczne

Na dorobek naukowy Habilitanta składa się 21 prac opublikowanych w czasopiśmie

naukowych, 10 pozycji w materiałach konferencyjnych oraz 7 monografii lub rozdziałów w monografiach.

Spośród publikacji naukowych 9 pozycji to prace opublikowane w czasopismach indeksowanych w bazie *Journal Citation Report* (JCR). W tej grupie prac naukowych 5 publikacji ukazało się w prestiżowym czasopiśmie *Nutrients*, z wysokim współczynnikiem wpływu (IF), od 5,9 do 6,706, odpowiednio w latach 2020 – 2023. Pozostałe, pojedyncze prace z tej grupy, ukazały się w takich czasopismach jak *Food Security* (IF = 7,146), *Foods* (IF = 5,2), *Life* (IF = 3,2 oraz *Żywność – Nauka, Technologia, Jakość* (IF = 0,19, w 2017 r.). Pozostałe publikacje naukowe ukazały się w polsko- lub angielskojęzycznych czasopismach krajowych, jak *Żywność – Nauka, Technologia, Jakość* (4 prace z lat 2011, 2012, 2020 i 2023), *Roczniki Państwowego Zakładu Higieny* (2 prace), *Chemistry, Environment, Biotechnology* (1 praca), *Problemy Higieny i Epidemiologii* (1 praca), *Bromatologia i Chemia Toksykologiczna* (1 praca) oraz *Handel Wewnętrzny* (1 praca). Ponadto 2 prace zamieszczono w czasopiśmie internetowym *International Journal of Environmental Research and Public Health*, mającym status “open access journal published monthly online by MDPI”.

Zgodnie z punktacją czasopism, ustaloną przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, łączna liczba punktów opublikowanych rozpraw współautorstwa Habilitanta wynosi 1 579, przy czym wartość tę zawiąza arbitralna, maksymalna punktacja prac w czasopiśmie *Żywność – Nauka, Technologia, Jakość*. Punktacja prac indeksowanych w bazie JCR wynosi 1025 punktów, co – w odniesieniu do krótkiego staży pracy - jest wartością relatywnie wysoką, podobnie jak sumaryczny Impact Fator – 45,86. Znacznie skromniejsze są informacje o odnotowaniu prac autorstwa Habilitanta w opracowaniach innych autorów: 10 cytowań w bazie Web of Science oraz 16 cytowań w bazie Scopus, odpowiednio z indeksem Hirscha 2 i 3. Tak niskie wskaźniki cytowań, w dużym stopniu, należy przypisać krótkiemu okresowi funkcjonowania prac Habilitanta w obu bazach piśmiennictwa światowego.

2d/ Dorobek dydaktyczny i aktywność Habilitanta poza jednostką zatrudnienia

Pracę naukowo-dydaktyczną, formalnie zapoczątkowaną etatem wykładowcy w Zakładzie Medycyny Sportu i Dietetyki AWF we Wrocławiu, Habilitant rozpoczął w 2016 roku. Podczas pracy w Katedrze Dietetyki i Badań Żywności Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie dr inż. Robert A. Gajda odbył 15-tygodniowy staż naukowy w Zakładzie Żywnienia i Dietetyki Instytutu Nauk o Zdrowiu w Collegium Medicum

Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, a rok później 6-tygodniowy staż naukowy w Katedrze i Klinice Geriatrii Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu.

W latach 2010 – 2022, tj. w trakcie realizacji pracy doktorskiej, a następnie pierwszych lat pracy w wymienionych wcześniej uczelniach wyższych Habilitant uczestniczył w wielu konferencjach naukowych, w tym organizowanych w cyklu Żywność – Żywnienie – Dietetyka, na których wygłosił lub był współautorem 10 referatów. Od października 2019 roku dr inż. Robert A. Gajda, w głównej mierze jako prowadzący ćwiczenia laboratoryjne, uczestniczył w kształceniu studentów Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, w tym realizacji 7 prac magisterskich i 6 inżynierskich.

Na potrzeby dydaktyki i popularyzacji wiedzy z tego zakresu uczestniczył w opracowaniu dwóch pozycji książkowych: Gajda R., Kołodziejczyk A. *Podstawy żywienia człowieka z zadaniami* (Wyd. Med Farm. Wrocław 2018) oraz Gajda R., Broniecka A. *Metodologia badań żywieniowych* (Wyd. AWF Wrocław 2018).

W latach 2005 i 2006 roku dr R.A. Gajda uczestniczył w realizacji programu *Leonardo da Vinci*, będącego częścią programu edukacyjnego Unii Europejskiej "Uczenie się przez całe życie" (*Lifelong Learning Programme*). W latach 2021 – 2022 habilitant uczestniczył w 7 warsztatach dla seniorów propagujących zasady racjonalnego odżywiania i profilaktyki zdrowotnej osób starszych oraz wygłosił 2 referaty na seminariach dla tej grupy konsumentów.

W ostatnich latach, 2020 i 2023 roku, Habilitant uczestniczył w postępowaniu kwalifikacyjnym prac przesłanych do czasopiśma *International Journal of Environmental Research and Public Health* (2 recenzje), *Food Security* oraz *Studia Medyczne* (po 1 recenzji). To może być dobry wskaźnik (prognostyk) rozpoznawania Habilitanta w świecie nauki.

W opinii recenzenta, w krótkim okresie kariery naukowo-dydaktycznej, realizowanej we współpracy z różnymi jednostkami naukowymi, administracyjnymi i społecznymi, dr inż. Robert A. Gajda wykazał się ponad przeciętną aktywnością, przy której realizacji stażu zagranicznego nie była realna, jak też konieczna do spełnienia wymogu art. 219 ust. 1 punktu 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. W ocenie recenzenta, w zakresie aktywności naukowej prowadzonej w więcej niż jednej uczelni, osiągnięcia Habilitanta zasługują na pozytywną ocenę.

3/ Osiągnięcie naukowe i jego wkład do nauki o żywności

Zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 poz. 742 ze zm.), jako dokumentację osiągnięcia naukowego, Habilitant przedstawił

cykl 6 tematycznie powiązanych artykułów naukowych, mianowicie:

1. Gajda R., Kołożyn-Krajewska D., 2020. Ekonomiczny aspekt bezpieczeństwa żywnościowego w gospodarstwach domowych osób starszych z uwzględnieniem wybranych cech socjo-demograficznych. *Żywność - Nauka, Technologia, Jakość*, 27: 111-121.
2. Gajda R., Jeżewska-Zychowicz M., 2021. The importance of social financial support in reducing food insecurity among elderly people. *Food Security* 13: 717-727.
3. Gajda R., Jeżewska-Zychowicz M., 2020. Elderly perception of distance to the grocery store as a reason for feeling food insecurity - can food policy limit this? *Nutrients* 12: 3191.
4. Gajda R., Jeżewska-Zychowicz M., Styczyńska M., Jarosova M.A., 2022. Food insecurity in the households of Polish elderly: diversity in the perception of its causes by demographic and socioeconomic characteristics. *Foods* 11, 3222.
5. Gajda R., 2023. Relationship between food insecurity of variable cause, physical activity and selected health situations among the older adults in Poland: a cross-sectional study. *Żywność - Nauka, Technologia, Jakość* 30: 85-104.
6. Gajda R., Jeżewska-Zychowicz M., 2023. Relationship between food insecurity and nutritional risk among the older adults in Poland - a preliminary study. *Nutrients* 15: 3232.

W opracowaniu wyżej wymienionych publikacji wykorzystano wyniki dwóch badań populacyjnych, przeprowadzonych z wykorzystaniem kwestionariusza SCREE-14 oraz wybranych pytań z kwestionariusza HFSS (U.S. Household Food Security Survey Module). Pierwsze badanie przeprowadzono w okresie października 2018 i marca 2019 r., z pomocą wszystkich organizacji senioralnych w województwie świętokrzyskim i śląskim, pomocnych w rozprowadzeniu 1150 ankiet w populacji osób w wieku 65 lat. Finalnie uzyskano 798 poprawnie wypełnionych kwestionariuszy, wykorzystanych w przygotowaniu publikacji naukowych. Ponowne badania ankietowe w grupie osób w wieku 60 lat i więcej przeprowadzono w okresie maj – lipiec 2021 na terenie woj. świętokrzyskiego i dolnośląskiego i uzyskano 417 kwestionariuszy spośród 900 użytych ankiet.

Uzyskane dane liczbowe poddano analizom statystycznym, z użyciem metod powszechnie stosowanych w tym kierunku badań (w tym z wykorzystaniem testów nieparametrycznych U Manna-Whitneya, Kruskala-Wallis i Chi-kwadrat), a służących realizacji przyjętych celów poznawczych. W opracowanej monografii, w odniesieniu do wymienionych wcześniej

publikacji, Habilitant zdefiniował te cele następująco:

Ad-1. Ocena postrzegania braku bezpieczeństwa żywnościowego z powodów finansowych przez osoby starsze o różnych cechach socjo-demograficznych;

Ad-2. Określenie związku pomiędzy postrzeganiem bezpieczeństwa żywnościowego oraz korzystaniem ze społecznego i rodzinnego wsparcia finansowego z uwzględnieniem cech socjo-demograficznych;

Ad-3. Określenie związku pomiędzy postrzeganiem bezpieczeństwa żywnościowego z powodu dużej odległości między miejscem zamieszkania a miejscem zakupu żywności i wybranymi cechami socjo-demograficznymi;

Ad-4. Poszukiwanie związku między postrzeganiem różnych powodów braku bezpieczeństwa żywnościowego, tj. powodów finansowych, społecznych, zdrowotnych i przestrzennych (geograficznych), a następnie między nimi a wybranymi cechami socjo-demograficznymi (aktywnością fizyczną oraz występowaniem chorób metabolicznych i prowadzących do utraty mobilności);

Ad-5. Związek pomiędzy brakiem bezpieczeństwa żywnościowego o zmiennej przyczynie, aktywnością fizyczną a wybranymi sytuacjami zdrowotnymi wśród osób starszych w Polsce: badanie przekrojowe.

Ad-6. Poszukiwanie związku między brakiem bezpieczeństwa żywnościowego oraz ryzykiem żywieniowym, z uwzględnieniem charakterystyki demograficznej, społeczno-ekonomicznej i zdrowotnej oraz czynników żywieniowych opisujących to ryzyko.

W obszernej monografii, Habilitant omówił wyniki kolejnych publikacji, a następnie podsumował je, wskazując w 5 najważniejszych efektów naukowych przeprowadzonych badań, mianowicie:

- Stwierdzenie, że znaczny odsetek, ponad 25% badanej populacji, doświadczał poczucia braku bezpieczeństwa żywnościowego, głównie z powodu ograniczonych zasobów finansowych, a zjawisko to w większym stopniu dotyczyło osób powyżej 75 roku życia, zamieszkałych na wsi, legitymujących się wykształceniem podstawowym i żyjących samotnie;

- Ustalenie, że tylko część osób odczuwająca brak bezpieczeństwa żywnościowego decydowała się na poszukiwanie pomocy ze strony pomocy społecznej, a w pierwszej kolejności zabiegała o pomoc ze strony rodziny, przy czym - w przypadku trudnych relacji rodzinnych - skala tej pomocy była w dużym stopniu ograniczona;

- Stwierdzenie, że ważnym czynnikiem rodzącym lub nasilającym omawiany problem była zbyt duża odległość miejsca zamieszkania od punktów sprzedaży żywności. W większym stopniu dotyczyło to mężczyzn i osób powyżej 75 roku życia, mieszkających samotnie na terenach wiejskich;

- Udokumentowanie, że w hierarchii przyczyn odczuwanego braku bezpieczeństwa żywnościowego odległość gospodarstwa domowego od miejsca nabywania żywności oraz przyczyny zdrowotne zajmowały drugą pozycję, bezpośrednio po pierwszej - niedostatecznych zasobach finansowych osób starszych. W przypadku mieszkańców dużych miast główną rolę odgrywały czynniki społeczne i ekonomiczne, natomiast w przypadku mieszkańców mniejszych miast i wsi ważniejsze były czynniki zdrowotne i przestrzenne (odległość do punktów nabycia żywności);

- Dokonanie wstępnej agregacji przyczyn poczucia braku bezpieczeństwa żywnościowego z wyróżnieniem przyczyn „ekonomiczno-społecznych” i „przestrzenno-zdrowotnych” i stwierdzenie, że osoby o wyższej aktywności fizycznej większą rolę przypisują problemom „ekonomiczno-społeczny” a problemy „przestrzenno-zdrowotne” są wyraźniej postrzegane przez osoby o mniejszej aktywności fizycznej;

- Potwierdzenie, że osoby o niskim poczuciu bezpieczeństwa żywnościowego są w większym stopniu narażone na popełnianie błędów żywieniowych, wskazywanych jako żywieniowe czynniki zagrożenia zdrowia ludzi. Ta konstatacja uzasadnia, zdaniem autorów publikacji potrzebę systematycznych badań bezpieczeństwa żywnościowego osób starszych.

Omawiany dorobek naukowy Habilitanta, w głównej mierze, dotyczy postrzegania bezpieczeństwa żywnościowego jako problemu społecznego, ważnego nie tylko w krajach rozwijających się ale też w krajach gospodarczo rozwiniętych, z dużym odsetkiem ludzi starszych w populacji. Dotarcie do tej populacji jest trudne zarówno w przypadku służb pomocy społecznej, jak też badaczy tego problemu. Z zagadnieniem tym, m.in. trudnościami dotarcia do respondentów, niespójnością wielu odpowiedzi i koniecznością weryfikacji kwestionariuszy, recenzent zetknął się w początkach kariery naukowej, uczestnicząc w badaniach skuteczności upowszechniania wiedzy i postępu technologicznego w gospodarstwach rolników indywidualnych. Z tego względu, w przypadku populacji osób starszych, na uwagę zasługuje duża liczba respondentów oraz wielokierunkowa analiza statystyczna i analityczna uzyskanych danych. Fakt ten doceniono w procesie kwalifikowania publikacji w uznanych czasopismach naukowych z obszaru nauki o żywności i żywieniu. Upoważnia to do stwierdzenia, że Habilitant legitymuje się osiągnięciem naukowym,

wzbogacającym wiedzę w dyscyplinie technologia żywności i żywienie, czym spełnia wymogi art. 219 ust.1 pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

4/ Ocena końcowa

W podsumowaniu powyższej oceny dorobku zawodowego dr inż. Roberta A. Gajdy wyrażam przekonanie, że w dostatecznym stopniu spełnia On oczekiwania stawiane kandydatowi do stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk rolniczych dyscyplinie technologia żywności i żywienie. Takie przekonanie uzasadniam następującymi przesłankami:

- Habilitant jest współautorem licznych publikacji naukowych, w tym zamieszczonych w czasopismach indeksowanych w *Journal Citation Reports*, w których opracowaniu i opublikowaniu ogrywał kluczową rolę;

- dorobek naukowy dr inż. Roberta A. Gajdy, popularyzowany poprzez wystąpienia konferencyjne i tematyczne monografie, jest dostatecznie liczny i spójny tematycznie, aby uznać Habilitanta za specjalistę z zakresu bezpieczeństwa żywnościowego w gospodarstwach domowych, szczególnie osób starszych. Zagadnienie to jest poważnym wyzwaniem również w wielu krajach gospodarczo rozwiniętych, z dużym odsetkiem osób starszych w populacji;

- Kandydat legitymuje się dostatecznym doświadczeniem dydaktycznym, jak też umiejętnościami ubiegania się o środki pozabudżetowych, potwierdzonym efektywnym uczestnictwem w niskonakładowym, jednakże bardzo popularnym konkursie Narodowego Centrum Nauki, Miniatura 6;

- w okresie 10 lat od uzyskania stopnia naukowego doktora w dyscyplinie technologia żywności i żywienie Habilitant zdobył uprawnienia nauczyciela dyplomowanego w szkolnictwie średnim, a następnie podjął współpracę z krajowymi placówkami naukowymi i medycznymi, w tym odbył staże naukowe w łącznym zakresie 20 tygodni, wzbogacające wiedzę i doświadczenie zawodowe w zakresie Jego zainteresowań naukowych.

W konkluzji powyższych stwierdzeń wyrażam opinię, że Habilitant spełnia warunki określone w ustawie z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.), w tym art. 219 ust. 1 pkt 2 i pkt. 3. Rekomenduję zatem Radzie Naukowej Dyscypliny Technologia Żywności i Żywienia Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu wniosek o nadanie dr inż. Robertowi A. Gajdzie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk rolniczych w dyscyplinie technologia żywności i żywienie.

Kieźliny, 1.02.2024

Prof. dr hab. Zenon Zduńczyk